

BELGIEN.NET

**INTERCULTURALISATIE VOORBIJ: HET JONGE WERK VAN ANTHONY NTI EN CHINGIZ KARIBEKOV
BINNEN HET VLAAMSE FILMLANDSCHAP**

Joline Vermeulen

Hoe dit document citeren/Dieses Dokument zitieren/Citer ce document:

VERMEULEN, Joline, „Interculturalisatie voorbij: het jonge werk van Anthony Nti en Chingiz Karibekov binnen het Vlaamse Filmlandschap“, in: BelgieNet, 2021, URL:
<https://belgien.net/wp-content/uploads/Vermeulen-NL-Nti-Karibekov.pdf>

Bitte setzen Sie beim Zitieren hinter der URL-Angabe in runden Klammern das Datum Ihres letzten Besuchs dieser Online-Adresse.

Interculturalisatie voorbij: Het jonge werk van Anthony Nti en Chingiz Karibekov binnen het Vlaamse filmlandschap

— Joline Vermeulen, Amsterdam —

Met hun eerste productie "Boi" (2016) vielen ze in de prijzen op filmfestivals in Gent en Leuven, "Da Yie" (2019) stond onder meer op de longlist voor een Oscar in de categorie kortfilm en "De Shaq" (2020) is de eerste Vlaamse televisieserie met een zwarte acteur in de hoofdrol. Al sinds het prille begin van hun creatieve samenwerking oogsten de jonge filmmakers Anthony Nti en Chingiz Karibekov opvallend veel succes - zowel binnen als buiten Vlaanderen.

Afbeelding 1. Chingiz Karibekov & Anthony Nti (© Bart Baevegems, via Cinevox)

NRC Handelsblad bracht Nti en Karibekov onder in de reeks van meest beloftevolle filmmakers van de lage landen. Daar strijken hun dynamiek en de culturele diepgang in hun verhalen de eer voor op. Tegelijk wordt het duo op sociale media in één adem genoemd met de Vlaams-Marokkaanse filmmakers Adil El Arbi en Bilall Fallah.¹ "Image" (2014), "Black" (2015) en "Patser" (2018) plaveiden hun weg naar Hollywood, waar ze "Bad Boys for Life" (2020) met Will Smith en Martin Lawrence in de hoofdrol regisseerden. "Adil en Bilall hebben het al bijzonder ver gebracht en we kijken naar hen op. Hun succes inspireert ons", reageert

¹ SOKOL, "Belg Anthony Nti".

Karibekov op de vergelijking. Nti valt hem bij: "Elke vergelijking met hen is een compliment, ook al maken wij niet hetzelfde soort films."²

Waardoor springt het werk van de twee jonge filmmakers precies in het oog? Centraal in dit artikel staat een thematisch-narratieve analyse van "Boi", "Da Yie" en "De Shaq" tegen de achtergrond van een recente interculturele ontwikkeling binnen het Vlaamse filmlandschap.

I. Discoursshift in het filmlandschap: Van Vlaamse natie naar interculturele realiteit

Nti en Karibekov leerden elkaar kennen aan het Royal Institute for Theatre, Cinema and Sound (RITCS) in Brussel, waar ze Regie en Schrijven studeerden. Naast hun passie voor film delen ze eveneens hun migratieachtergrond. Ze brachten beiden hun jeugd door buiten Vlaanderen: Nti groeide deels op in Ghana, Karibekov in Kazachstan.

Hun jonge oeuvre sluit daarmee aan bij een tendens naar interculturalisatie binnen het Vlaamse filmlandschap, die pas de laatste 20 jaar merkbaar is. Hoewel de Belgische kolonisatie teruggaat tot het einde van de 19de eeuw en de erfenis van de postkoloniale migratie tot het begin van de jaren 60³, lag de cinematografische focus tussen 1964 en 2002 duidelijk op de vormgeving van een Vlaamse identiteit.⁴ Deze nadruk vindt haar oorsprong in een drang naar natievorming die geleidelijk evolueerde naar een meer marktgerichte visie. Toch bleef het uiteindelijke doel, namelijk de (sub)nationale identiteit uitlichten, vier decennia lang hetzelfde.

Sinds het begin van de 21e eeuw is de tendens tot interculturalisatie aan haar opmars bezig. Communicatiewetenschappers Willems en Smets onderscheiden twee categorieën binnen deze ontwikkeling. Enerzijds maken meer en meer filmmakers met een migratie- of diaspora-achtergrond films over interculturele thema's op Vlaamse bodem (bv. "Turquaze" en "Marry Me"). Anderzijds verschijnen steeds vaker door Vlaanderen gesubsidieerde films die het lokale referentiekader overstijgen. Hun makers ontvluchten als het ware de Vlaamse kerktoren om

² SOKOL, "Belg Anthony Nti".

³ MASSIMI, "Polyphonic Bodies", p. 15.

⁴ WILLEMS, "Filmeleid en natievorming", p. 9.

andere culturen expliciet tot het onderwerp van hun producties te maken (bv. "Altiplano" en "Blue Bird").⁵

Volgens filmwetenschapper Massimi beklemtoont de tweedeling van Willems en Smets de manier waarop interculturele dynamieken de zoektocht naar een Vlaamse (sub)nationale identiteit als een homogeen construct aan de kaak stellen: ofwel minimaliseren dergelijke films de band met Vlaanderen, ofwel dichtten ze de kloof tussen thuisland en gastland. Massimi wijst ook op een derde categorie van films die deel uitmaken van de tendens, namelijk de films die in Vlaanderen, door blanke Vlaamse regisseurs en met Vlaamse financiering worden geproduceerd (bv. "The Invader" en "Mixed Kebab").⁶

II. "Boi": (Bulgaars) Broederschap aan de (Gentse) zeehaven

Met hun eerste kortfilm regen Nti en Karibekov zich meteen in de jonge traditie van regisseurs met een migratie- of diaspora-achtergrond die films rond interculturele thema's maken. Dat spreekt uit de bewoording waarmee "Boi" in 2016 de prijs voor Beste Studentenfilm op Film Fest Gent in de wacht sleepte: "'Boi' is een film die de relatie tussen twee broers aanwendt om op een boeiende manier een punt te maken over Europese migranten in België."⁷ Ook over de filmstijl waren de experts lovend: "De humor, de camera die op de huid van de personages zit en de naturelle acteursregie waren elementen die de jury als bijzonder sterk beschouwde."⁸ De toeschouwers moeten tot dezelfde vaststelling gekomen zijn, want het duo won ook de publieksprijs. In datzelfde jaar werd "Boi" nog bekroond met de Persprijs en de Prijs voor Beste Debuut op het genrespecifieke Kortfilmfestival Leuven.

"Boi" volgt de Bulgaarse broers Luka en Boiko, die spijbelen om de truck van hun oom vol te laden met gestolen metaal, inderdaad op de voet. Op het eerste gezicht zetten de personages stereotiepe denkbeelden over Oost-Europeanen dus kracht bij. Tot aan elke volgende stop blijven ze in de laadbak zitten terwijl de zeehaven achter hen voorbij trekt. Deze zin voor mobiliteit en ruimtelijke afbakening (of net uitdeining) beschouwen Willems en Smets als

⁵ WILLEMS/SMETS, "Film Policy", p. 95.

⁶ MASSIMI, "Polyphonic Bodies", p. 17.

⁷ "'Boi' van Anthony Nti is beste studentenkortfilm".

⁸ "'Boi' van Anthony Nti is beste studentenkortfilm".

typische kenmerken van films van het interculturele genre.⁹ Dat het rauwe havengebied zich specifiek in Gent bevindt, blijft op een aantal details na amper duidelijk. "Dat was ook de bedoeling", merkt Nti op. "Ik wou dat de kijkers het gevoel zouden hebben dat het overal zou kunnen plaatsvinden. Vooral de emotionele reis van de personages was voor mij belangrijk."¹⁰ Op hun tocht lachen de broers, plagen ze elkaar een beetje, babbelen ze in het Bulgaars en spelen ze muziek op metalen kookpotten. Maar wanneer Boiko - de jongste van de twee - een klasgenoot tegen het lijf loopt, komt de vertrouwde sfeer in het gedrang. Nadat hij zijn broer met het gekleurde meisje over een schoolreis heeft horen praten en, zoals de broers zelf ook altijd doen, een muntje ziet gooien, confronteert Luka Boiko met zijn vermeende verliefdheid. Wanneer hij het meisje beledigt door haar vanwege haar krullen met een poedel te vergelijken, neemt Boiko het voor haar op. Nadien breekt er een gevecht uit tussen de broers, gevolgd door een ijzige stilte in de laadbak. Bij de enige interactie in lange tijd wijst Luka Boiko erop dat de zon "hier" - in vergelijking met Bulgarije - te fel schijnt. Daarop antwoordt Boiko dat de lucht "hier" wel beter is, waardoor hij beter kan ademen. Zo ontstaat er op intercultureel niveau eveneens een spanning tussen de twee broers, die tegen het einde van de dag en zo ook van de kortfilm weer wegebt.

De klimaatvergelijking is de enige expliciete verwijzing naar verschillen tussen het gastland en het thuisland van de hoofdpersonages en is zo onspecifiek dat het net zo goed om twee andere plaatsen zou kunnen gaan. Doordat Luka de klasgenoot van Boiko net op basis van etnische kenmerken - haar krulhaar - beoordeelt, wekken Nti en Karibekov veeleer het idee dat interculturele dynamieken verder reiken dan de binaire scheidslijn tussen gastland en thuisland. In dit opzicht doet "Boi" vaag denken aan "Black" van El Arbi en Fallah, die de verboden liefde tussen een zwart meisje en een Marokkaanse jongen, leden van rivaliserende bendes in Brussel, naar het grote scherm brengt. In "Boi" blijft deze spanning wel beperkt tot een enkele belediging, die Luka voornamelijk uit jaloezie uit.

De kortfilm vertelt hoofdzakelijk een microscopisch verhaal over een universeel thema: de complexe en veranderlijke relatie tussen broers en zussen. Omdat dit thema culturele grenzen overschrijdt, slagen Nti en Karibekov er op een subtiele manier in om net gelijkenissen tussen

⁹ WILLEMS/SMETS, "Film Policy", p. 98.

¹⁰ „Anthony Nti over ‚Boi‘“.

etnische groepen te benadrukken. Zo bieden ze met "Boi" tegenwicht bieden aan het stereotiepe denken over (Oost-)Europese migranten.

III. "Da Yie": Universele machtsverhoudingen in Ghana

In tegenstelling tot "Boi", waarmee de twee filmmakers een voor hen nieuwe cultuur - de Bulgaarse - leerden kennen, richten ze in "Da Yie" (2019) de camera op Nti's geboorteland Ghana, waar hij de eerste tien jaar van zijn leven doorbracht. Door de uitdagende productieomstandigheden ter plekke realiseerde het duo de kortfilm op eigen houtje. "Uiteindelijk hebben Chingiz en ik de fondsen zelf bijeengeschraapt", legt Nti uit. "Hij als koerier voor Uber Eats, ik voor Pizza Hut."¹¹ Dat het duo na de release (inter)nationaal in de schijnwerpers is komen te staan, is des te opmerkelijker. "Da Yie" was niet alleen één stap verwijderd van een Oscarnominatie, maar kreeg ook de *Grand Prix* op het *Clermont-Ferrand International Short Film Festival* - het grootste kortfilmfestival ter wereld - en veroverde een plek in de finale van de *BAFTA Student Film Awards*. In Vlaanderen wonnen Nti en Karibekov met "Da Yie" de Publieksprijs op Film Fest Gent, de Prijs voor Beste Vlaamse Kortfilm op het Kortfestival Leuven en de Ensor voor Belofte van het Jaar.

Net als "Boi" speelt "Da Yie" zich in de tijdspanne van één dag af. In de zonnige openingsscène probeert een groep kinderen kippen te vangen op instructie van een volwassene. Wie wint, mag zelf een voetbalteam samenstellen. Geen van de uiteindelijke kapiteins, ook de vrolijke Matilda niet, wil het mollige kind met de bril kiezen, dat als laatste is overgebleven. Dus belt ze haar ingetogen vriend Prince op en overtuigt hem om zich zonder ouderlijke toestemming richting het voetbalveld te begeven. De thematische nadruk van de film wordt snel duidelijk: "Da Yie" wil de onafwendbaarheid van sociale druk en machtsverhoudingen aankaarten.

Tegelijkertijd maakt "Da Yie" de kijker bewust van de maatschappelijke realiteit van de Ghanese natie. Matilda en - onder haar invloed - ook Prince laten zich 's avonds in de auto van "de vreemdeling" lokken, zoals de kinderen in het dorp Bogah noemen. Hij heeft hen immers een buffet beloofd. Hun akkoord vormt het startpunt van een roadtrip die de linguïstische en religieuze verschillen tussen Prince en Matilde enerzijds en Bogah anderzijds blootlegt. Zodra

¹¹ DALLE, "Anthony Nti".

Bogah in beeld komt, schakelen de jonge hoofdpersonages over van Ashanti (een variant van Twi) naar Engels. Bogah kent hun moedertaal niet, maar - zoals hij aan Matilda uitlegt - wel een heleboel andere. In de loop van het verhaal horen we hem bijvoorbeeld in het Frans spreken met zijn opdrachtgever, het bendevoofd. Wanneer Prince voor het eten een gebed opzegt, Matilda lachend een kruisteken slaat en Bogah onbewogen blijft, wordt eveneens duidelijk dat hij geen of een andere godsdienst aanhangt. Het is dit soort van hybriditeit, waarbij verschillende talen en culturele symbolen naast elkaar bestaan, die geassocieerd wordt met de diaspora-optiek en bijgevolg als een kenmerk van films van het interculturele genre geldt.¹²

Ondanks hun culturele verschillen, die in esthetische details schuilen, wordt het vertrouwen van de kinderen in Bogah bij elke stop groter. Intussen groeit zijn schuldgevoel. Tegen de avond, wanneer zijn bende hem opbelt en opwacht, probeert hij zich - tevergeefs - tegen het plan te verzetten. Eenmaal aangekomen loopt het verhaal op een tragisch einde af. Wanneer zijn opdrachtgever begrijpt dat Prince al de hele tijd filmt, ontstaat een gevecht tussen Bogah en zijn bendeleden, terwijl Prince en Matilde op de vlucht slaan. Zo slaagt geen van de drie hoofdpersonages erin om op tijd aan de sociale druk van hun omgeving te ontkomen.

Op die manier wordt ook "Da Yie" een microscopisch verhaal dat focust op een cultuurafhankelijk thema, namelijk sociale machtsstructuren: tussen populaire en gepeste kinderen, frivole en gereserveerde jonge vrienden, goedgebouwde kinderen en criminele volwassenen, nederige bendeleden en autoritaire -hoofden. De verhouding tussen in- en uitheemse burgers komt daarentegen slechts in beperkte mate aan bod. Ongeacht hun talige en ideologische verschillen doen Prince, Matilda en Bogah een vergelijkbare ervaring op met sociale druk. Door met "Da Yie" Vlaanderen en het Vlaamse referentiekader achter zich te laten, lijken Nti en Karibekov overeenkomsten tussen culturen zelfs op een hoger niveau te benadrukken: migratie en etnische diversiteit zijn niet alleen inherent aan de Vlaamse en de Europese, maar aan elke samenleving en dus ook aan het menselijke leven.

¹² WILLEMS/SMETS, "Film Policy", p. 97-98.

IV. “De Shaq”: Humoristisch spel met Vlaamse stereotypen

"De Shaq" (2020), het recentste gezamenlijke project van Anthony Nti en Chingiz Karibekov, ontstond in de nasleep van de *Black Lives Matter*-beweging, die duidelijk haar stempel heeft gedrukt op de humoristische misdaadserie. Volgens Soe Nsuki, met wie het duo "De Shaq" schreef, is het feit dat de VRT voor het eerst een serie met een zwart hoofdpersonage produceert een rechtstreeks effect van *Black Lives Matter*. Nsuki, B-girl, dj en comedian van Congolese afkomst, beschrijft "De Shaq" als haar redding na de gebeurtenissen. Ze kon haar eigen ervaringen immers kwijt in het creatieproces en haar rol als Olive.¹³ De vierde maker van de miniserie is regisseur en schrijfster Inès Eshun, die roots heeft in België, Estland en Ghana.

In niet meer dan vier afleveringen vertelt de vierkoppige groep het verhaal van een witte Vlaming, Marnix, die zijn zwarte zakenpartner Shaq naar zijn villa lokt onder het mom van een dringende trainingssessie. Shaq trapt er gemakkelijk in, want hij werkt als personal trainer in hun illegale zaak, EcoFit, waar ook Sasha deel van uitmaakt. Al snel blijkt dat Marnix betrokken is bij een moordzaak, en wel die van hun collega Sasha.

De gespannen situatie wordt een kat-en-muisspel tussen Marnix en Shaq, waarbij Marnix de schuld van het vermeende ongeluk op Shaq probeert af te schuiven en Shaq zich daartegen verzet. Wanneer Shaq weigert om Marnix te helpen en in de plaats daarvan de politie wil inlichten, wordt *ethnic profiling* een zichtbaar thema. Want wie zou de politie verdenken van moord als Marnix hen op hetzelfde moment opbelde? Bovendien heeft Shaq zijn geld integraal opgeborgen in de kluis van Marnix, terwijl hij op het punt staat een huis te kopen met zijn vriendin Olive. Pas nadat Shaq de videobeelden van de moord op een speelgoedrobot ontdekt, speelt hij het spel mee. Zoals Marnix hem opdraagt, pleegt hij - fictieve - telefoontjes naar "een paar mannen" die het lijk kunnen verplaatsen in ruil voor bijna al het geld in de kluis. Om dit geloofwaardig te maken, eigent Shaq zich eerst stiekem gangstergedrag en Engelse slangwoorden toe.

¹³ LEEMANS/BEUCKELAERE, "Back to Black Lives Matter".

Op deze komische manier gaat "De Shaq" niet alleen in tegen de vooroordelen die aan de basis liggen van etnische profilering, maar draait de serie stereotiepe denkpatronen zelfs om: de Vlaming Marnix wordt geportretteerd als een manipulatieve crimineel, terwijl het gedrag van Shaq en zijn vriendin Olive in harmonie is met de kleinburgerlijke Vlaamse levensstijl. Ze streven een huisje-boompje-beestje-ideaal na en mediteren zodra er iets misgaat. Shaq zat bij de chiro, waar hij Marnix ontmoette, en Olive gaat het liefst dineren in een frituur. Desondanks fungeert Olive soms ook als een kritische stem in de kortfilm. Ze beschimpt zowel de makelaar die haar achternaam niet correct kan (of wil) spellen en als de buurvrouw van Marnix wanneer zij Olives kennis van het Nederlands complimenteert. Ze ging ervan uit dat Olive schoonmaakster was en alleen Engels of Frans sprak.

Aan het eind van het verhaal en de enige dag waarop het plot zich ontvouwt, kopen Olive en Shaq een huis, terwijl Marnix de politie opbelt en bekent. Zo wisselt "De Shaq" stereotiepe rollen op een humoristische toon om. Nti benadrukt het belang van deze insteek: "We wilden vooral een komisch moordmysterie maken, geen pamflet."¹⁴ "De Shaq" behoort dan ook niet alleen tot de reeks producties van filmmakers met een migratie- of diaspora-achtergrond die interculturele dynamieken in Vlaanderen onderzoeken. In samenwerking met Nsuki en Eshun slagen Nti en Karibekov er ook in om te doen wat ondenkbaar was in de tijd van Hugo Claus en Frans Buyens, die zich met "De Leeuw van Vlaanderen" en "Top Hit Girl" over de relatie tussen Vlaanderen en Wallonië wilden buigen¹⁵: interculturele gemeenschapsproblemen in Vlaanderen of België op satirische wijze aan de kaak stellen.

V. Micronarratief versus macrothema: Het begin van een nieuwe interculturele filmstijl?

Tot op heden zet het werk van Anthony Nti en Chingiz Karibekov de recente tendens naar interculturalisering in het Vlaamse filmlandschap voort. Terwijl ze hun band met Vlaanderen minimaliseren in "Da Yie", overbruggen ze de kloof tussen thuis- en gastland in "Boi" en "De Shaq". En toch worden hun films vooral gekenmerkt door een inherente micro-macrorelatie. Als kleine misdaadverhalen over diepmenselijke thema's onthullen ze veeleer overeenkomsten dan verschillen tussen etnisch-culturele groepen. "De Shaq" zet dit extra in

¹⁴ DALLE, "Anthony Nti".

¹⁵ WILLEMS, "The Suppression".

de verf door stereotiepe denkpatronen om te keren en zo te satiriseren. Nti bevestigt zijn vertelwijze: "Ik ben geen prediker, dat laat ik liever aan mijn vader over. Ik wil onderhoudende films en series maken, zij het met een onderliggende subtiele boodschap."¹⁶

Nti en Karibekov schrijven momenteel aan het scenario van hun eerste langspeelfilm en hun tweede serie. Over de serie "Clemenceau" is tot dusver weinig bekend, behalve de samenwerking met Mohamed El Hajjout.¹⁷ Wat we zeker weten over "Postcard" is dat de film een bewerking wordt van "Fata Morgana", een roman van de Belgisch-Nigeriaanse schrijfster Chika Unigwe over mensenhandel en prostitutie.¹⁸ Zo blaast het duo - net als El Arbi en Fallal in "Black" - een oudere Vlaamse filmtraditie nieuw leven in: in het eerste decennium van de Vlaamse filmfinanciering waren de helft van de producties (14 of 28) literaire adaptaties. De commissie vertrouwde op de bewezen kwaliteit van succesvolle romans.¹⁹ Zullen Nti en Karibekov in hun nieuwe producties trouw blijven aan de stijl die ze in "Boi", "Da Yie" en "De Shaq" hebben neergezet?

¹⁶ DALLE, "Anthony Nti".

¹⁷ DALLE, "Anthony Nti".

¹⁸ SOKOL, "Belg Anthony Nti".

¹⁹ WILLEMS, "The Suppression".

VI. Bronnenlijst

- “Anthony Nti over ‘Boi’”, in: *Cinevox*, gepubliceerd op 28/11/2016.
<https://www.cinevox.be/nl/ikl-anthony-nti-over-boi/>
- “‘Boi’ van Anthony Nti is beste studentenkortfilm op Film Fest Gent”, in: *Knack Focus*, gepubliceerd op 22/10/16. <https://focus.knack.be/entertainment/film/boi-van-anthony-nti-is-beste-studentenkortfilm-op-film-fest-gent/article-normal-767975.html>
- DALLE, Kristof, “Anthony Nti introduceert het eerste zwarte hoofdpersonage in een VRT-fictiereeks”, in: *Knack Focus*, gepubliceerd op 20/01/2021.
<https://focus.knack.be/entertainment/tv-radio/anthony-nti-introduceert-het-eerste-zwarte-hoofdpersonage-in-een-vrt-fictiereeks/article-longread-1689521.html>
- LEEMANS, Jorik en BEUCKELAERE, Heleen De, “Back to Black Lives Matter. ‘Een hashtag plaatsen is niet genoeg’”, in: *Knack Weekend*, gepubliceerd op 15/12/2020.
<https://weekend.knack.be/lifestyle/maatschappij/back-to-black-lives-matter-een-hashtag-posten-is-niet-genoeg/article-longread-1676065.html>
- MASSIMI, Fulvia, “Polyphonic Bodies, Accented Voices. Diasporic and Migrant Identities in Current Flemish Cinema”, in: *Trespassing Journal. An Online Journal of Art, Science, and Philosophy*, 7, 2018, S. 12-31. http://trespassingjournal.org/?page_id=1091
- SOKOL, Kirsten, “Belg Anthony Nti haalt geen Oscarnominatie binnen voor zijn kortfilm ‘Da Yie’”, in: *VRT NWS*, gepubliceerd op 15/03/2021. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/06/portret-anthony-nti/>
- WILLEMS, Gertjan en SMETS, Kevin, “Film Policy and the Emergence of the Cross-cultural: Exploring Crossover Cinema in Flanders (Belgium)”, in: *Crossover Cinema. Cross-cultural Film from Production to Reception*, Dl. 25, 2013, S. 94-104.
- WILLEMS, Gertjan, “The Suppression of Satirizing Belgian Community Difficulties in Flemish Cinema and the Film Adaptation of ‘Will-O’-the Wisp’”, in: *CLCWEB-COMPARATIVE LITERATURE AND CULTURE*, Dl. 19/4, 2017. <https://doi.org/10.7771/1481-4374.3052>
- WILLEMS, Gertjan, “Filmbeleid en natievorming in Vlaanderen”, in: *VAKTAAL*, Dl. 31/1, 2018, S. 8-9.